

RUȘII AU GĂSIT, ÎN PROPRILE ARHIVE, DOCUMENTE DESPRE TEZAURUL ROMÂNIE (2)

Colonel Dr. Ilie SCHIPOR¹

Pentru prima dată, confirmarea arhivistică a existenței integrale în Banca Poporului din Moscova a aurului românesc la aproape trei ani de la evacuarea din decembrie 1916 a fost făcută în *Destinul Tezaurului României*. Argumente din arhivele ruse (citat în continuare ca *Des tinul*); este vorba despre documentul nr. 53, reprodus prin fotocopiare și traducere în română.

Informarea semnată de comisarul șef Ganețki (înregistrată sub nr. 2.458 din

De la stânga gl. M. Velicu, col. C. Moșincat, Prof. dr. V. Faur, col. G. Bartoș, Col. dr. Ilie Schipor – la simpozionul *Pietre de hotar*, Oradea, 1996

14 august 1919) confirmă că toate monetele din aur (886.482 lire englezești, 87.798.560 coroane austriece, 116.050.000 mărci germane, 379.074 $\frac{3}{4}$ lire turcești, 1.065.705 lei românești, 46.117.140 franci francezi, 139.130 ruble noi și 37.983,45 ruble vechi rusești), care compuneau Tezaurul B.N.R., erau în gestiunea Băncii Poporului în cantitățile și valorile totale identice, până la nivelul subdiviziunilor, cu cele inventariate la Moscova în decembrie 1916 – februarie 1917.

Din inventar lipsesc bijuteriile reginei Maria (ridicate, de același comisar Ganețki, în februarie 1919, din depozitul românesc de la Kremlin –vezi *Destinul*, doc. 121), lingourile de aur și lada de fier (care reprezentau doar 0,11% din valoarea în lei-aur a Tezaurului B.N.R. și – în plus – nu făceau parte din categoria „monetelor din aur“, așa cum este formulat titlul documentului) și „monetele diverse“ (care reprezentau, valoric, 0,03% din Tezaur), ultimele două categorii d valori (monete și lingouri) din aur ale B.N.R. regăsindu-se în alte inventare redactate până în mai 1921.

Valorificând un alt document identificat în arhivele ruse (Raportul redactat de funcționarul superior Bubiakin Serghei Aleksandrovici), am semnalat faptul că abia „în toamna anului 1919 [și nicidecum în mai – iunie 1918 – subl. I.S.], în momentul ofensivei lui Denikin, din Rezerva de Aur [a României – I.S.] au fost trimise astfel: La Samara-Tașkent: a) lirele sterline engleze; b) lirele turcești; c) mărci germane. În total [valorile expediate erau – I.S.] în sumă de aproximativ 59.650.000 ruble aur. La Perm: a) coroanele austriece – 548 lăzi; b) mărci germane – 77 lăzi. În total [valorile veexpediate erau – I.S.] în sumă de aproximativ 39.850.000 ruble aur. Au rămas la Moscova: francii francezi, leii românești și alte monete, în total circa 18.300.000 ruble aur“.

Pentru a afla cu mai multă rigoare când anume au fost evacuate din Moscova cele aproape 85% dintre monetele-aur aparținând B.N.R., am căutat – în aproape 100 de dosare ale Arhivei Economice de Stat Ruse (RGAE) și nu numai – să identific toate „transporturile speciale“ sau „încărcăturile de importanță deosebită“ făcute în perioada 1918 – 1921 între Banca Poporului și filialele sale teritoriale. Cu oarecare rezerve, întrucât în document nu este invocat aurul românesc, ci doar o „încărcătură [bancară – I.S.] de importanță deosebită“, care trebuia evacuată urgent, întrucât „Banca Poporului a primit ordinul...“, m-am oprit la Telefonograma din 22 octombrie 1919, care corespundea în bună măsură informațiilor relativ vagi („în toamna anului 1919“) din raportul lui Bubiakin.

Recenta lucrare a lui A.G. Mosiakin (care a avut, firesc și explicabil, mult mai mult timp să studieze fondurile arhivistice ale RGAE) confirmă invocata expediere a unei părți din aurul B.N.R. în afara Moscovei, pe care o și localizează – cu ajutorul unui document reprodus în fotocopiare – la Perm și o datează riguros: „La 27 octombrie 1919, angajatul Krebil (Secția bilete de bancă [emisiuni bancare – I.S.]), tovarășul Manciuński, a trimis (însoțit) 627 de cutii cu mărci germane și coroane austriece de la Moscova la Perm, toate acestea în sumă de 40.240.968 de ruble 93 de copeici“. În plus, acest document (*Aurul Imperiului Rus și bolșevii, 1917 – 1922. Documente cu comentarii și analiză*, vol. I, p. 205; în

¹ Articol apărut în *Magazin istoric*, nr.3/2024, redirecționat de auror pentru Cetatea Cavalerilor.

continuare *Aurul*) aduce clarificări importante privind evacuarea diferenței de lire englezești și turcești, precum și a unei părți dintre mărcile germane (adică a jumătate dintre monetele aur ale B.N.R.) inițial la Samara și, ulterior (cca 20% dintre lăzi) la Tașkent: „În august 1919, angajatul Krebil, tovarășul

Lobkov, a fost trimis la Samara cu 808 cutii cu soveneri (lire) englezi, lire turcești și mărci germane în sumă totală, la paritate, de 59.659.687 de ruble și 90 copeici. Dintre cele 808 lăzi aduse de tovarășul Lobkov de la Samara, tovarășul Izmailov a transportat la Tașkent 159 de cutii, care conțineau 880.000 de lire sterline și 379.074 de lire turcești“. În mod cu totul fericit (dar nu și întâmplător) și fără

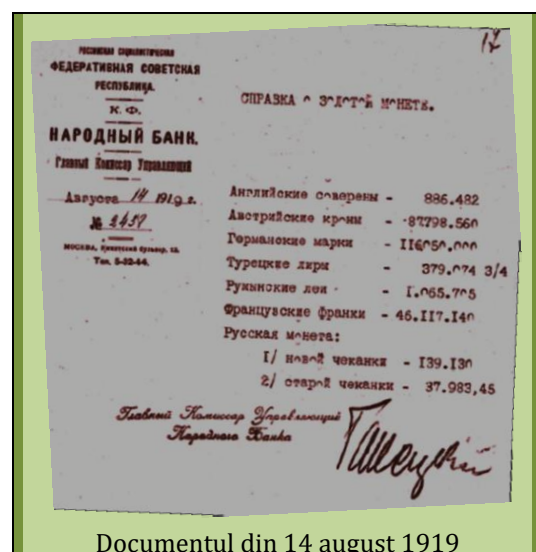
Monede străine din aur	Suma (în valută)	În sumă de	Unde se	Apartenență
Mărci germane	12.240.000 m.	5.665.896	La Perm	BNR
Mărci germane	103.810.000 m.	48.053.649	La Samara	BNR
TOTAL	116.050.000 m.	53.719.545	La Samara și Perm	BNR
Coroane austriece	87.798.560 ca.	34.575.072,93	La Perm	BNR
Soverini (lire) englezești	886.000 sv.	8.383.903,52	La Samara	BNR
Lire turcești	379.000 l.	3.222.135,38	La Samara	BNR
Lei românești	1.065.000 lei	399.639,38	La Moscova	BNR
Franci francezi	46.117.140 ff.	17.293.927,50	La Moscova	BNR
Alte monede străine din aur	-	39.792.000 Informații rotunjite	La N. Novgorod	Banca Rusii
dolari	9.940 d.	38.831 - 90	La Moscova, în depozitul românesc	BNR
taleri	2 1/2 t.			
ducați austrieci	1.025 d.			
diferite resturi	41.849 l,02			
TOTAL		157.425.055-61		

a cunoaște în detaliu „traseele și graficul“ mișcării aurului românesc între Moscova, Samara, Perm și capitala Uzbekistanului, am publicat în Destinul documentul nr. 55, intitulat „Informare privind fluxul de numerar al Fondului de aur“, redactat la 28 ianuarie 1920, în care am introdus o ultimă coloană, pentru evidențierea apartenenței acestor monete din aur (vezi caseta 1, alăturată).

Întrucât Fondul de aur scriptic al Rusiei, inventariat la 28 ianuarie 1920, era format prin însumarea aurului Rusiei sovietice (depozitat la Nijnii Novgorod, pe Volga) și cel al B.N.R.(depozitat la Samara, Perm și Moscova), determinareavalorii Tezaurului bancar al României existent fizic la 28 ianuarie 1920 (adică la doi ani de la confiscarea acestuia, la 13 ianuarie 1918, de bolșevici) rezultă prin scăderea singurelor monete străine din aur aparținând de jure și de facto Băncii Poporului a R.S.F.S. Suse din valoarea totală a ceea ce era denumit propriul Fond de aur, adică 157.425.055,61 - 39.792.000= 117.633.055,61 ruble-aur.

După cum se poate constata, această valoare echivalentă a aurului românesc (117.633.055,61 ruble-aur) ce a „supraviețuit“ anilor 1918 și 1919 (perioadă în care s-ar fi produs toate evenimentele justificative invocate prin dezinformare oficială și istorică - evacuarea spre și în Siberia, apoi capturarea lui de către trupele albgardiste sau legionarii cehoslovaci; plata din această cantitate a datoriilor de război către Germania; topirea monetelor din aur ale României „spre mijlocul verii lui 1918“ etc. - care ar fi dus la „risipirea“ Tezaurului B.N.R.) este foarte apropiată de suma calculată și contabilizată, la paritate, de experții financiari bolșevici, respectiv 117.936.636 de ruble și 99 copeici.

Diferența dintre cele două valori (117.936.636,99-117.633.055,61 = 303.581,38 ruble-aur) este dată de neluarea în calcul (în documentul din 28 ianuarie 1920) a rublelor rusești (139.130,00 +37.983,45 = 177.113,45 ruble) și lingourilor de aur (126.467,93 ruble).

Documentul din 14 august 1919

Nu știu (și nici nu este relevant, decât – eventual – pentru stabilirea „întâietății” descoperirii unor documente istorice foarte importante) dacă A.G. Mosiakin a știut fondurile arhivistice rusești în care am identificat documentele despre Tezaurul României publicate în 2010 și 2011 în Magazin istoric și, apoi, în Destinul, ceea ce i-ar fi oferit indicii importante pentru restrângerea cercetării în RGAE.

Sunt însă dator să semnez că acesta a publicat în Aurul o importantă „Informare privind monedele de aur străine la 23 mai 1921”, document în care componenta monetară a rezervei de aur depozitată pe teritoriul Rusiei sovietice este prezentată pe două capitole distincte: Numerarul în monete de aur străine aparținând R.S.F.S.R., care se găsea în Direcțiile Centrale ale Comisariatului Poporului pentru Finanțe (NKF), în valoare echivalată de 29.806.519 ruble și 30 copeici;

Monete străine din aur aduse (вывезена из – subliniere I. S.) din România, care totalizau 117.936.636 ruble și 99 copeici, depozitate în mai 1921 la Moscova și în unele filiale teritoriale ale Băncii Poporului – astfel: la Moscova, în Casieria Centrală, în sumă de 18.035.950 ruble și 16 copeici; la Perm, 627 lăzi, în sumă de 40.240.968 ruble și 93 copeici; la Samara, 649 lăzi; la Tașkent, 19 lăzi, în sumă totală de 59.659.687 ruble și 93 copeici; la Kerebil, 140 lăzi. To tal în sumă de 117.936.636 ruble și 99 copeici.

Apelând la documentul (prezentat mai sus) refe ritor la situația înregistrată la 28 ianuarie 1920 și publicat în Destinul (pp. 307 – 308), se constată că valorile bancare românești aflate în Casieria Centrală din Moscova (echivalente la 18.035.950,16 ruble-aur) erau formate din lei românești (echivalați la 399.639,38 ruble-aur), franci francezi (17.293.927,50 ruble-aur), alte monete (38.831,90 ruble-aur), ruble rusești (139.130 plus 37.938,45 ruble aur) și lingourile de aur (126.467,93 ruble-aur).

Se poate constata și demonstra că în mai 1921 – la peste patru ani de la depunerea aurului B.N.R. în depozitele din Kremlin (decembrie 1916), respectiv după trei ani de la sechestrarea acestuia de către bolșevici (ianuarie 1918) – Tezaurul bancar al României era încă intact și se afla sub controlul strict al regimului sovietic (vezi caseta 2, alăturată).

În vara anului

1921, Războiul civil (care a durat peste cinci ani și jumătate, 7 noiembrie 1917 – 16 iunie 1923) se mutase în Orientul Îndepărtat, Vladivostokul urmând să fie cucerit la 25 octombrie 1922. În urma Tratatelor de Pace de la Brest-Litovsk cu Germania (3 martie 1918), ruso-eston de la Tartu (2 februarie 1920), lituaniano-sovietic (12 iulie 1920), polono-sovietic de la Riga (17 septembrie 1921) și turco-sovietic (13 octombrie 1921), Rusia sovietică făcea eforturi pentru a i se asigura un loc cât mai important în „orchestra europeană”, care se articula după încheierea Primului Război Mondial.

Pe lângă plățile despăgubirilor de război asumate în 1918 – 1921, importurile generate de nevoile stringente interne (a căror plată se făcea preponderent cu valută forte), Guvernul sovietic se angaja tot mai hotărât în mari

cheltuieli făcute pentru susținerea costurilor războiului civil intern, promovarea politicii sale externe și internaționalizarea revoluției bolșevice, toate acestea presupunând apelarea nu doar la Fondul metalic (de aur) al R.S.F.S. Ruse, ci și la Tezaurul bancar al României depozitat în mai multe filiale ale Băncii Poporului.

Mandatul semnat, la 8 iulie 1921, de Lenin (prin care Serghei Izmailov, comisarul poporului pentru Finanțe al Turkmenistanului, este „trimis într-o misiune de importanță națională deosebită și

Document, data	Inventarul din 14 decembrie 1916, anexă la Protocolul de predare-primire semnat la	"Raport ul din 14 august 1919 (Doc. nr. 53 din Destinul)"	"Raport ul din 23 mai 1921 (Aurul, vol. 1, pag. 219)"	Diferențe între cele trei documente	
				1919/1916	1921/1916
Valute străine					
Mărci germane	116.050.000,00	116.050.000	116.050.000	0,00	0,00
Coroane austriece	87.798.560,00	87.798.560	87.798.560	0,00	0,00
Lire englezești	886.482,00	886.482	886.482	0,00	0,00
Lire turcești	379.074,75	379.074 3/4	379.074 3/4	0,00	0,00
Lei românești	1.065.705,00	1.065.705	1.065.705	0,00	0,00
Franci/napoleoni fr.	46.117.140,00	46.117.140	46.117.140	0,00	0,00
Monete rusești noi	139.130,00	139.130	139.130	0,00	0,00
Monete rusești	37.983,45	37.983,45	37.983	0,00	0,00

călătorește într-un tren special cu marfă cu caracter secret, cu instrucțiune către toate autoritățile, organizațiile și instituțiile militare, civile și feroviare să-l asiste în îndeplinirea misiunii”) este dovada certă că la acea dată (când aurul României era intact, cum rezultă din Raportul datat 23 mai 1921 și reprodus anterior) el renunțase la atitudinea sa protectoare (motivată de politica bolșevică „aurul românesc în schimbul Basarabiei”) în ceea ce privea Tezaurul B.N.R., de care NKF nu avea dreptul „să se atingă nici măcar cu un deget” (doc. nr. 159 din Destinul).

Ca urmare, în a doua decadă a lunii iulie 1921, cele 808 lăzi cu monete de aur ale B.N.R. aflate în afara Moscovei (depozitate inițial în trei filiale teritoriale și concentrate ulterior la Samara), cu o încărcătură în sumă echivalentă la 59.659.687,93 ruble aur, au fost readuse la Moscova, unde au fost alăturate monetelor diverse și lingourilor de aur ale României (echivalente la 18.035.950,16 ruble-aur), niciodată scoase din depozitul în care au fost depuse în decembrie 1916. Logic ar fi fost ca, după finalizarea acestui transport, începând cu mijlocul lui iulie 1921, la Moscova să fie depozitate valori bancare românești în sumă de 77.695.638,09 ruble-aur.

În realitate, conform unei „Informări privind stocul de aur existent la 2 septembrie 1921” (document pe care l-am identificat în fondurile RGAE, Destinul, pp. 231 – 232), la acea dată în Moscova existau monetele străine aparținând României în valoare de doar 65.137.744, 595 ruble-aur, ceea ce înseamnă că stocul B.N.R. a fost diminuat într-o lună și jumătate (între mijlocul lui iulie și începutul lui septembrie) cu echivalentul a 12.557.893,495 ruble-aur (77.695.638,09 – 65.137.744, 595 = 12.557.893,495), adică s-au utilizat 10,65% din valorile B.N.R. depozitate în decembrie 1916 la Kremlin și existente faptic – în fix aceleași cantități și valori – la 23 mai 1923.

Concret, „Informarea” redactată la NKF la 2 septembrie 1921 (document prezentat și de Mosiakin la pp. 135 și 254 din Aurul) conține informații lămuritoare privind importanța valorică a aurului românesc în raport cu stocul propriu de aur al R.S.F.S.Ruse.

La începutul lui septembrie 1921, în entitățile din subordinea Comisariatului Poporului pentru Finanțe existau valori bancare proprii în sumă de doar 73.520.849,53 ruble aur, dintre care:

În bilanțul NKF – monete de aur rusești și străine, respectiv lingouri de aur în sumă de 3.867.869,44 ruble;

Valori în curs de intrare și contabilizare (monete de aur rusești și străine; lingouri de aur) în sumă de 44.238.275,09 ruble;

În Casa Centrală a NKF (173 puduri de aur sub formă de lingouri și 47 lingouri necântărite), valori în sumă de 3.806.000,00 ruble;

În Gohran (592 lăzi cu lingouri de aur în greutate de 970 puduri și monete de aur) în valoare de 21.605.705,00 ruble.

Aurul românesc aflat la Moscova și contabilizat la 2 septembrie 1921 era prezentat în „Informare” astfel: „Pe lângă acestea [valorile gestionate de NKF și prezentate mai sus – I.S.], mai sunt monete străine la:

Perm, în valoare de 40.240.968,93 ruble;

Moscova, în valoare de 65.137.744, 59 1/2 ruble.

Total, valori [bancare românești – I.S.] în sumă de 105.378.713, 52 1/2 ruble.

Total general [valori rusești plus cele românești – I.S.] = 178.899.563,051/2 ruble

-va urma-